

Met angst en beven?

Laten we elkaar toewensen dat Nederland 1995 nu eens zonder angst en beven tegemoetreedt. Dat kan, nu het economische herstel begint door te zetten. Politiek gezien geeft dat ruimte om de winkel aan te passen aan de eisen van deze tijd. De vraag is slechts of dit kabinet kleur genoeg heeft om zich los te maken van de institutionele kruideniers die zoveel mogelijk bij het oude willen laten. En met die kleur doel ik nu eens niet op de introductie van speeltjes als Borssele of de Winkelsluitingswet, maar op het vermogen om het grote Angst en beven te doorbreken dat échte vernieuwingen in de weg staat, zoals die van de verzorgingsstaat en het academische onderwijs. Bien étonné de se trouver ensemble? O heden, nee; leken die twee maar niet zo op elkaar!

Iedereen weet waar het mis is gegaan met het management van de sociale zekerheid: lange tijd heeft niemand zich verantwoordelijk gevoeld, en daardoor is er te weinig en te laat vorm gegeven aan een beleid van preventie en reïntegratie. We weten ook wat daar aan moet gebeuren: werkgevers moeten de kosten die zij maken voor een zorgvuldig beheer van menselijk kapitaal weerspiegeld zien in de vorm van premiedifferentiatie. En ook uitvoerders van de sociale zekerheid moeten op resultaat worden afgerekend, direct – in een taakstellende budgettering – of indirect – door de toetredingsdreiging van concurrenten, in een parallelle privatisering.

Sturing op afstand, in een principaal-agent model met marktanaloge voorwaarden voor het bevorderen van kwaliteit en efficiency, is vruchtbaarder dan bureaucratisch dichtregelen, aldus de WRR in zijn rapport *Belang en beleid*. Zo'n aanpak van de uitvoering dwingt bovendien tot antwoord op de twee vragen waar het uiteindelijk om gaat: wie is nu eigenlijk verantwoordelijk voor wat, en waar doen we het allemaal voor? Om werklozen weg te definiëren in de WAO, of om mensen weer aan het werk te krijgen?

Natuurlijk zijn er ook nu weer belanghebbenden die moeilijkheden zoeken bij oplossingen, met – mirabele dictu – de particuliere verzekeraars voorop. Die vragen de grootst mogelijke financiële waarborgen om hun risico's op af te wentelen, in de naïeve hoop om voor minder dan een dubbeltje op de eerste rij te mogen. Daar trapt het kabinet niet in. "They are not amused", zei een woordvoerder mij, toen ik naar de reactie van de bewindslieden vroeg. Melkert en Linschoten verrassen door hun problemen tegemoet te treden zonder het Angst en beven dat de portefeuille traditioneel leek te omgeven.

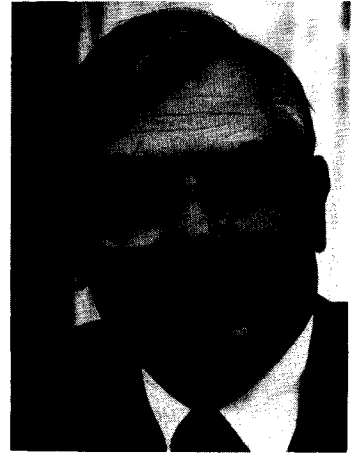
Hoe eender, en toch ook hoe pijnlijk anders, ligt het met de universiteiten. Ook hier een middenveld van opdrachtnemers – Colleges van Bestuur – die hun bedrijf te gronde richten door hun maatschappelijke verantwoordelijkheid uit de weg te gaan, en dan nog de 'cheek' hebben om niet met hun principaal te willen praten.

Net zoals de bedrijfsverenigingen de andere kant op keken toen het schip van de WAO water maakte, zo hebben de universitaire bestuurders gezwegen toen de studiefinanciering het te gemakkelijk begon te maken voor de studenten, en het gebrek aan kwaliteitshandhaving ging leiden tot wat Labrie in *NRC-Handelsblad* van 29 december de Havoïsering van de universiteit noemde. Kortom, de universiteit is onvoldoende aanspreekbaar gebleken op de kwaliteit en de efficiency van het onderwijs. Zeker, er is wat gemopperd op Zoetermeer, en soms zelf ferme taal gebruikt bij de opening van het academische jaar.

Maar hoeveel universitaire bestuurders hebben er de afgelopen jaren hun portefeuille gesteld of anderszins tastbare actie ondernomen omdat ze van de halfzachte wetgeving omtrent de universitaire verantwoordelijkheidsverdeling geen chocola konden maken? Nu ook hun schip dan tenslotte slagzij maakt reageren ze anders, pijnlijk anders. Ze pakken gezamenlijk eerst de studenten, en twee dagen later hun principaal; dat laatste dan gelukkig nog op 3 (drie!) universiteiten na. Was er in die wereld dan niemand die de anderen kon overtuigen dat politiek en publieke opinie hierdoor "not amused" zouden zijn? Nee, want universiteiten kijken, net als bedrijfsverenigingen, niet naar hun omgeving. Ze hebben het te druk met zichzelf.

Wat leren we uit deze voor beide partijen weinig vleiende parallel tussen bedrijfsverenigingen en universiteiten? Dat navelstaren en roepen dat er niets kan geen overlevingskansen biedt. Laat de universiteiten onderkennen waar het aan schort: een versnippering van bevoegdheden waarin iedereen zijn eigen gang heeft kunnen gaan en de rekenschap van docenten en studenten veel te lang aan de beleefdheid van meneer/mevrouw is overgelaten. Nee, ik bepleit geen nieuwe onderschikking aan Zoetermeer, maar duidelijke afspraken wie voor wat verantwoordelijk is, *binnen* de universiteit, en hoe die verantwoordelijkheid dan ook *genomen* zal worden.

Binnenkort komt de WRR met voorstellen om ook deze verantwoordelijkheidsverdeling eigentijds gestalte te geven. Een hoofdpunt daarbij is het scheiden van de vraag- en aanbodbepaling in het onderwijs, door de vaststelling van het curriculum weg te halen bij de vakgroepen. Dat doorbreekt de 'mutual admiration societies' aldaar, en houdt de docenten scherp. Ik houd mijn hart vast voor het Angst en beven dat dit zal ontketenen. Als mijn universitaire werkgevers ook nu weer luid en vals fluiten in het donker, ziet het er slecht voor ons uit, in 1995 en nog lang daarna.

D.J. Wolfson